

TROLDSPJLET

Nr. 40 Maj 2021

Kære medlemmer af Karin Michaëlis selskabet

Vi håber, I har klaret jer godt igennem de mange måneder med så mange indskrænkninger og aflysninger. Forhåbentlig er flere og flere af jer blevet vaccineret og har fået nyt mod. Vi ser frem til at mødes med hinanden i Karin Michaëlis' læserskare, og nu hvor udviklingen med hensyn til corona-situationen er kommet så langt, at det er forsvarligt at afholde **årsmøde**, er datoen blevet fastlagt.

Det bliver ***lørdag d. 12. juni 2021*** i Literaturhaus, Møllegade 7, København N.

Efter generalforsamlingen følger et foredrag:

Lotte Thrane om *Asta Nielsen og Karin Michaëlis*

Der vil snart blive udsendt *indbydelse* til årsmødet med tidspunkt, dagsorden og regnskab vedlagt.

Troldspejlet har imidlertid ikke holdt coronapause, som I nok har bemærket.

Siden nedlukningen umiddelbart efter opstillingen af Gudrun Steen-Andersens *buste* af Karin Michaëlis d. 7. marts 2020 i Randers og de to teateropførelser af *Jagten på det gode menneske* i Karins fødeby, er der blevet udsendt 3 numre, og her følger nr. 40.

Indhold:

Margit Andersen	<i>Fra eksillitteraturens skatkammer</i>
Keld Sørensen	<i>Om Bettina Balåka: Über Eugenie Schwarzwald</i>
Aase Skotte Møller	<i>En stjernerejse i fortid og nutid</i>
Karin Michaëlis	<i>Paa Rejse - Bulgarien</i>
Smuler	

God læselyst!

Venlige hilsner fra styrelsen v/ Kirsten Klitgård

Fra eksillitteraturens skatkammer

I den tysksprogede eksillitteraturs skatkammer har Forlaget Klara W. fundet "et lille litterært mirakel", som Maria Lazars roman "Mirakel Spektakel" kaldes i Die Zeit.

Maria Lazar (1895-1948) var fra et velhavende, assimileret jødisk hjem i Wien, men hun følte sig fremmed både overfor familien og miljøet og frigjorde sig i første omgang ved at insistere på, imod familiens skik og brug, at ville tage en studentereksamen, hvorefter hun begyndte at læse filosofi og historie. Det blev dog ikke til meget, for i stedet begyndte hun at skrive og debuterede i 1920 med den selvbiografiske roman "Forgiftet" (udkommet på dansk i 2019), der var et opgør med hendes borgerlige familie. Året efter skrev hun et drama, der blev opført både i Østrig og Tyskland, men derefter fik hun svært ved at få noget udgivet og ernærede sig ved at oversætte, bl.a. nogle af Karin Michaëlis' bøger.

De to havde lært hinanden at kende hos reformpædagogen Eugenie Schwarzwald, på hvis skole Lazar havde været elev og senere lærer. Pudsigt nok kom Karin Michaëlis senere til at oversætte en af Lazars bøger til dansk. Under et besøg på Thurø hos Karin Michaëlis skrev Lazar romanen "Veritas forhekser byen" under pseudonymet Ellen Grenen og foregav, at det var en dansk forfatter. Den blev udgivet som føljeton i flere tysksprogede aviser, og hun tilbød den også til Politiken, der bad om at se det danske manuskript. Det problem løstes ved, at Karin Michaëlis oversatte romanen på en uge. Vanskeligere blev det, da avisen også gerne ville lave et interview med forfatteren.

I eksil i Danmark og Sverige

Under sine ophold i Danmark var Maria Lazar blevet forelsket i landet, hvor "bjergene ikke spærrer for solnedgangen", som hun skrev til sin søster, og da hun ikke ville afvente Hitlers indtog i Østrig, rejste hun i 1933 til Thurø, hvor hun sammen med familien Brecht blev en af de første gæster i Michaëlis' selvbestaltede asylcenter, der indtil 1940 skulle komme til at modtage mange, der var på flugt for nazismen. Gennem et kortvarigt ægteskab med Friedrich Strindberg, på papiret August Strindbergs søn, var Lazar blevet svensk statsborger og havde derfor ikke problemer med at få opholds- og arbejdstilladelse. Hun blev i Danmark til 1939, rejste så til Sverige, men vendte tilbage efter krigen. Mens hun opholdt sig i Sverige, skrev hun "Det kom af sig selv", der er en hyldest til den danske modstandsbevægelse, og som udkom i Danmark i 1946.

Hovedværk nu på dansk

"Mirakel Spektakel", der regnes for forfatterens hovedværk, blev skrevet på Thurø i 1935, men ingen tysksprogede forlag var interesseret i at udgive den. En schweizisk forlægger var meget begejstret men mente,

at "markedet var for snævert", til at han turde udgive den. I 1937 udkom den som føljeton i et tysk eksil-tidsskrift i Sovjetunionen, og i 1958 blev den på hendes søsters, Auguste Lazar, foranledning udgivet i DDR. Temaet er uhyggeligt aktuelt og formen er ganske særegen; modernistisk selv i dag, mere end 80 år efter at den blev skrevet.

Nazismens fremvækst i lillebyersperspektiv

Handlingen udspiller sig inden for ret kort tid i en østrigsk provinsby, hvor den økonomiske krise hærger. Byens eneste virksomhed, en konservesfabrik, bliver omdannet til at fabrikere "varm luft" med arbejdsløshed og tabte investeringer til følge. Heldigvis for indbyggerne åbner den igen med noget mere substantielt og brugbart: patroner. Overtro, svindel, sladder, falske rygter og fremmedhad trives og de nazistiske frø, der har ligget i jorden længe, spirer.

Alt det præsenteres vi for gennem dialoger og indre monologer og uden en overordnet fortæller, der orienterer os om, hvem der siger hvad, undertiden er det lige meget, for så er det bare snakken der går, og som den dog går. På den måde lærer vi "de indfødte", som en jødisk advokat kalder dem, at kende, både de sympatiske og det modsatte, men uden fordømmelse. En småtosse ville have været violinist, men bliver afvist på konservatoriet og bliver i byen betragtet som en nar, man ikke skal tage alvorligt. Der er to z'er i hans navn, og vi aner, at helt ufarlig er han nok ikke på længere sigt. Den socialistiske læge vil det bedste for sine medmennesker, men er slap og gemmer sig helst væk hos sin jødiske elskerinde inde i Wien, hvor der er en helt anderledes ren luft. Til gengæld er hans datter parat til at slå fra sig, når det er nødvendigt, ikke i overført betydning men med våben, og den jødiske advokats ungarske husbestyrerinde, der ellers ikke er en mester i tysk, finder ordene frem, når de sladrede madammer i købmandsforretningen skal sættes på plads. Den fordrukne præst er god nok på bunden, og selv blandt de "fine" folk er der enkelte, der til vores overraskelse viser sig at kunne kende forskel på ret og vrang og handler derefter. Sagens kerne er at handle eller ikke handle.

Romanen er et fantastisk hørespil uden lyd, der går lige ind første gang, men med udbytte kan tages en ekstra gang eller to.

Af Margit Andersen

Maria Lazar: Mirakel Spektakel

Oversat af Ann-Claire Olsen

Forlaget Klara W. 306 sider. 299 kroner

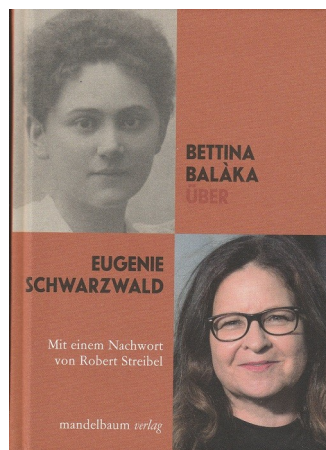
Kan købes på www.klara-w.com

BETTINA BALÀKA:

ÜBER EUGENIE SCHWARZWALD

110 små sider fra Wien

Et foredrag om *Eugenie Schwarzwald*, som skulle have været holdt i Wiens Rådhus i foråret 2020, er i stedet blevet udsendt som bog, noget der først skulle være sket, efter at forfatteren *Bettina Balàka* havde holdt sin tale om den karismatiske skoleleder i Wiens Rådhus.

Det kan være lidt vanskeligt at holde styr på, hvem der har skrevet hvad om hvem.

Kulturkonsulent *Julia Danielczyk* fra Wiens bystyre indleder med et forord, som viser, at Bettina Balàka i sine bøger har meget til fælles med Schwarzwald; begge er fortalere for tolerance og medmenneskelighed. Der er fart og opgør på linjerne. Det er som om die Autorin satser alt for at vinde det store løb, væk, væk, væk fra begrebet hattedame, ind med politiske, konsekvente holdninger, farlige holdninger. Både Balàka og Eugenia Schwarzwald vil give stemme til mennesker, der er holdt udenfor, undertrykt og udbyttede, som står på randen af samfundet.

Dernæst følger selve foredraget: *"Die Frau mit dem Zauberstab"*.

Billedet af, at Schwarzwald som med en tryllestav inspirerede alle mulige slags mennesker til at overgå sig selv, stammer fra den svenske Røde Kors-hjælper Elsa Björkman-Goldschmidt, som hos Schwarzwald f.eks. mødte kunstnere, forskere, diplomater, studiner og venstresnoede anarkister.

Balàka giver mange eksempler på Schwarzwalds litterære og humanitære virke, og derpå følger fem af *Eugenie Schwarzwalds egne artikler*:

"Die Ochsen von Topolschitz, eine Geschichte aus dem sterbenden Österreich", "Liebe auf der Universität", "Der Hund und der Spiegel, eine Geschichte für das Sonntagslesebuch", "Der ukrainische Liebesbrief" og "Liebe zur Kunst".

Eugenie Schwarzwald har i årenes løb skrevet mere end 300 essays, publiceret i mere end 20 forskellige aviser. Da Balàka refererer og kommenterer flere af de udvalgte tekster indgående, forekommer der desværre en vis overlapning, ikke mindst, da Julia Danielczyk allerede i forordet er kommet ind på nogle af de samme artikler.

Efter foredragsteksten er der gode litteraturhenvisninger (s. 50-51) og en hjertelig tak til *Robert Streibel*, på hvis Volkshochschule i Hietzing ved Wien der findes en permanent udstilling om Eugenie Schwarzwald. Han har udgivet flere af de bøger, der er nævnt i litteraturlisten, og de udvalgte artikler er taget fra "Das Vermächtnis der Eugenie", den samling af Schwarzwalds fiktive forfatterskab, han udgav i 2017. Robert Streibel og bl.a. også Hans Deichmann har sikret mange af hendes tekster for eftertiden, men hun er hidtil ikke gået ind i litteraturhistorien, selv om Streibel betegner hendes mange tekster som "litterære klenodier".

Den foreliggende bogs sidste artikel, skrevet af Robert Streibel, bærer titlen *"Die fröhliche Schule"* og handler om Eugenie Schwarzwalds totale omvæltning af pædagogikken fra udenadslære til musiske fag og trivsel og glæde som noget grundlæggende.

(Artiklen har samme navn som en af bøgerne på litteraturlisten: den oversættelse af Karin Michaëlis' "Glædens Skole", som på Streibels initiativ blev udgivet i 2020).

En nyttig årstalsliste med oplysninger om de vigtigste punkter i Eugenie Schwarzwalds liv afslutter bogen.

Bogen med Bettina Balàkas foredrag er udgivet på *mandelbaum verlag*, Wien * Berlin, 2020.

Bogens bagside oplyser, at bogen er nummer seks i serien "*Autorinnen feiern Autorinnen*".

Jeg vil fremdrage nogle eksempler, så også ikke-tyskkyndige kan være med.

Når man læser Schwarzwalds tekster, får man en holdning præsenteret, som tilsyneladende allerede er markant fra barnsben. For den niårige Eugenie er den største glæde at vise lykkens vej for den ukrainske tjenestepige Marynia. Og hun går efter sit mål trods autoritære regler. Hun forfatter det vigtige brev, som åbner den ønskede vej. At hun straffes med husarrest, det tager hun med oprejst pande (side 6 og 7).

Essayet "Det lille Hotel i Spanien" (som refereres af Balàka, men ikke er blandt de aftrykte artikler) viser Schwarzwalds idealforestillinger om lighed og samvær mellem klasserne. De centrale ord er uddannelse, oplysning og glæde.

Eugenie Schwarzwalds skoler lukkes eller bliver "ariseret" efter den nazistiske annekktion af Østrig i 1938, og hun dør som flygtning i Schweiz august 1940.

Schwarzwalds krav er tydelige: man skal have et standpunkt, prøve at forbedre verden.

Man kommer naturligvis til at tænke på Karin Michaëlis, som konsekvent vil helt derud. Grænserne afsøges f.eks. juleaften med fars og datters udflugt til de fattige kvarterer, når man hugger friske blomster fra gravene på kirkegården, og det er i orden, at far skyder slagterens hest, når døden er bedre end sulten. KM er taget aktivt parti i den spanske borgerkrig, hun gennemskuer nazismen som en af de første i Danmark. Hun er med i fredskonferencer, arbejder med at knytte et europæisk fællesskab, hun elsker Andersen Nexø for hans konsekvens, hun var helt uspiselig for det gode borgerskab, da det kom på tale at gøre hende til æresborger i Randers.

Iflg. Streibel er det romanen som kombineret med lyrikken bedst kvalificerer til åndshistoriske værker. KM opfylder til fulde hans karakterkrav. Bortset fra lyrikken kan hun det hele: romanerne med brandvarme overskrifter om skole, samliv, krig.

Så KM fik sin buste ved kulturhuset i Randers.

Og nu kan vi så bryste os af Pontoppidan, Blicher, J.O. Krag – og Karin Michaëlis.

Keld Sørensen

En stjernerejse i nutid og fortid

Aase Skotte Møller
April 2020

Hvilke sammenligninger kan man drage mellem forfatterne Knud Romer og Karin Michaëlis? INGEN, måske bortset fra, at de begge har/havde øjeproblemer: Knud Romers grøn stær, som langsomt berøver ham synet og Karin Michaëlis' vindøjethed, som, især i barndommen, blev til drillerier og tilråb som: "Skeløjjet tøs"?

Knud Romer 1960 -

Karin Michaëlis 1872-1950

Ellers -- absolut intet til fælles, hverken tidsmæssigt eller i deres forfatterskab. De er vidt forskellige.

Alligevel: Midt i mit ufrivillige corona eksil, læste jeg i Jyllands-Posten (9/4-2020) et portræt af Knud Romer i samtale med Marcus Aggersbjerg under overskriften:

"I dag vokser børn op uden at kunne se stjerner, fordi byens lys stjæler mørket".

Han siger yderligere:

"Jeg har ikke brug for byens larm. Jeg har brug for at se sommermyggene samle sig i en røgsøjle og blæse ud over sundet. Jeg har brug for at lytte til lærken. Og jeg har brug for stjerner".

Knud Romer fortæller, hvordan tusinder af børn i dag vokser op uden at kunne se Mælkevejen, fordi byens lys stjæler mørket.

"De vokser op uden en sanset oplevelse af vores fælles planet, af galaksen, af universet og det jordiske liv. Når man kikker op på stjernerne og oplever det samme storslåede syn, som mødte ens forfædre for tusinde af år siden, bliver man sat på plads. Det slår hul i bevidstheden. Uden den oplevelse ender man med at tro, at det seneste computerspil eller den næste Caffè latte er alt".

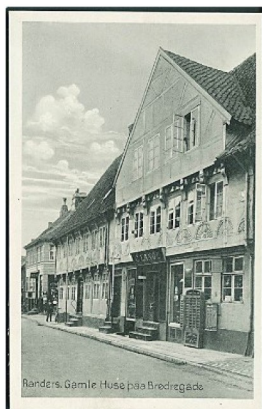
Så vidt Knud Romer – og hvilken tråd vil jeg trække til Karin Michaëlis?

Ved en tilfældighed stiftede jeg i 1992 bekendtskab med Karin Michaëlis' forfatterskab og har siden, på amatørbasis og med stor interesse, tilegnet mig al den viden, jeg har kunne opstøve.

Siden 2006, hvor *Karin Michaëlis Selskabet* blev etableret, er det kun gået fremad med interessen for hendes forfatterskab, liv og virke, og der har været endnu mere viden at trække på, også på et mere akademisk niveau. Rundt om i både Europa og USA forskes der i dag i Karin Michaëlis. Karin Michaëlis Selskabet har gjort/gør et kæmpe arbejde for til stadighed at udvide kendskabet til Karin Michaëlis.

Ved at læse interviewet med Knud Romer i Jyllands-Posten fik det mig til at tænke på en lille historie, som Karin Michaëlis digtede allerede som ca. 14 årig, efter at have fået sit eget værelse oppe på loftet, under taget, da hun med sin familie flyttede til Brødregade 17 i Randers (Ejendommen huser i dag Axel W. Nielsen Isenkram). Gennem et loftsvindue drømte hun sig ud i den store vide verden, og oplevede i sin fantasi de mest fantastiske ting.

Det var der historien om "Den lille Snestjerne" blev til.

Brødregade 17 på Karin Michaëlis' tid ----- og i dag

Historien vil jeg skrive særskilt, helt med hendes egne ord, gengivet efter teksten i hendes erindringer, "Vidunderlige Verden", bind I "Pigen med Glasskaarene", side 166-169. Erindringerne skrev hun i årene 1948 til 1950 efter sin hjemkomst fra USA i 1946. Under 2. Verdenskrig måtte hun, på grund af sine holdninger til nazismen, tilbringe i eksil i USA.

Hun nåede ikke, inden sin død, at gøre erindringerne færdige, men under sit ophold i USA havde hun skrevet en erindringsbog på engelsk, "Little Troll", hvorfra forfatteren Aase Hansen (1893-1981) oversatte og medtog en del af slutningen, så det sidste punktum kunne sættes i Karin Michaëlis' erindringer.

Den lille Snestjerne

Skrevet ca. 1886

Karin Michaëlis
Konfirmationsbillede 1887

Naar Vinduet var spærret op, og hun bøjede Hovedet tilbage, saa hun lige op i "den lille Snestjerne".

Den hang der højt oppe i Natten og længtes ned til Jorden og Menneskene. Stjernerne rundt om sang for den og skinnede for den, men den hverken hørte eller saa.

De spurgte, om den vilde op at køre i Karlsvognen,

om den vilde se den ny Komet. Gule, røde og grønne Stjerner friede til den.

Maanen friede. Solen friede.

Men den lille Snestjerne saa kun Jorden og Menneskene. Saadan vilde den være. Som Menneskene.

En Aftenstund kom Vorherre for at se, om alt var i Orden.

Jo, alle Stjerner straaledede, men den lille Snestjerne var mat og bleg som en frossen Vintergæk. Den kunde ikke røre sig, ikke sove, ikke svæve, ingenting. Saa bedrøvet var den. Vorherre spurgte: - Hvad fejler du? Den lille Snestjerne bad: - Lad mig komme ned på Jorden og blive et Menneske! Vorherre sagde: - Hvad vil du der? Du forstaar ikke deres Sprog! Men Stjernen blev ved at tigge. Saa lod Vorherre den faa sin Vilje, og sagte, ganske sagte, dalede den ned gennem Skyerne og blev Menneske. Den saa alt, men naar den vilde tale til Menneskene, forstod de den ikke, og naar de talte til den, forstod den ikke dem. Den havde kun et Stenhjerte. Menneskene lo ad den og pegede Fingre ad den og sagde, den var smaatosset.

Nu var den midt iblandt dem, men alligevel meget længere borte, end da den hang højt oppe paa Himlen. Den frøs, som den aldrig havde frosset før.

Skælvende og bævende bad den om igen at komme op til de andre Stjerner, for nu længtes den efter dem. Vorherre hørte dens Bøn og satte den op paa Himlen igen, og den var nærvædt at tro, det hele kun havde været en Drøm. Men da den vilde tale med Stjernerne og fortælle dem alt, hvad den havde set nede paa Jorden, var de langt borte.

Den raabte, ingen hørte den. Alting var ganske stille. Ikke en Lyd. Ikke engang de smaa Luftbølger, der ellers klukkede saa yndigt, hørte den. For der var tusinde Mil til den næste Stjerne og tusinde til den næste igen. Der var Millioner af Stjerner, men hver gik i sin egen Bane og havde glemt den lille Snestjerne, som man glemmer dem, der dør. Hver Stjerne sang sin Melodi, og de var så langt fra hinanden, at den ene ikke mærkede Varmen fra den andens Straaler. Snestjernen rystede som et lille nyklippet Lam en kold Nat.

Nu ønskede den saa bitterligt, at den havde sagt ja til den gule Stjerne, der var så stor og varm og kærlig med lange, lange Straaler, der klirrede som Krystalstreng og duftede som Roserne nede på Jorden.

Men den var ene, og den frøs. Den vandrede i sin egen Bane. Det nyttede ikke, den var træt, vandre maatte den, skælvende af Kulde. Uden nogensinde at møde en anden Stjerne eller bare høre en anden Lyd. Tilsidst lukkede den sine Øjne og ønskede kun at dø. Nu skælvede den saadan, at den tindrede mere klart end alle de andre Stjerner.

Vorherre forbarmede sig endnu engang over den og bestemte, at den skulle have den allersmukkeste Stjernerød. Men det vidste den lille Snestjerne ikke. Den vandrede i Blinde, og derfor kom den ud af sin Bane, som når man gaar på en mørk Landevej og støder mod en Telegrafpæl. Den gik lige mod en anden Stjerne, uden at se det. Netop den gule, der duftede som Jordens Roser. Pludselig mærkede den Duften og lukkede Øjnene op, og nu hørte den de lange yndige Straaler kime som Krystalstreng. Nu strakte den sine egne skælvende Straaler ud for at mærke Varmen, der kom nærmere. Den lille Snestjerne tænkte: - Den elsker mig! Den kommer for at hente mig! For nu vidste den, hvad det var at elske, det, som alle Mennesker var saa ulykkelige af.

Den gule Stjerne kom nærmere og nærmere og bredte Straalerne ud og blev større end Solen, og hele Himlen duftede af Theroser. Nu kimede Straalerne, og det var, som skulde den sprænges, nu blændede Lyset, så den maatte lukke Øjnene, men Flammerne fra den gule Stjerne lyste gennem Øjenlaagene. Det kimede inde i dens Hjerte.

Stjernen kom nærmere, brændende, duftende, kimende. Den lille Snestjernes Straaler svedes af som Haar, der kommer for nær til Lampen, og dens Øjne sprang som Glas. Den tænkte: - Det er Kærlighed! Det er dejligt! Den vilde følge den gule Stjernes Bane i al Evighed. Nu rørte Flammerne dens Hjerte, og det brast, og Snestjernen sprang i tusinde Stumper.

Men Menneskene nede på Jorden sagde kun: - Se et Stjernes kud! Og ønskede i en Fart.

Den lille Snestjerne, som hun saadan (KM) selv havde gjort levende og digtet en lille Historie om, var på Himlen hver Nat.

Den holdt Vagt over hendes Taarnkammer, og hun betroede den sine dybeste Hemmeligheder – dem, som hun i Forvejen havde betroet alle sine bedste Veninder. Hun var for stor og for klog til at tro paa det, men når hun bøjede Hovedet dygtigt tilbage, så Byens Tage blev borte, forekom det hende grangiveligt, som om Snestjernen kom helt ned til hendes Ansigt for at høre hendes Tanker. Som om den sultede og tørstede og kun levede af, hvad hun fortalte den. Naar den glitrede allerstærkest i klare Frostnætter, og hun hørte Sneen knirke på Tagene, følte hun dybt inde en sød bedrøvet Sviden, som om noget hemmelighedsfuldt gik for sig mellem hende og det lille Væsen der langt borte, højt oppe.

En ung, en midaldrende og en gammel Karin Michaëlis

Hvis historien har en morale, så find den selv! Karin Michaëlis forsøgte i 1890 at få historien trykt i Illustreret Tidende. Hun fik den afvist af chefredaktør Einar Christiansen, som dog mente, hun havde talent, men det var for umodent og udisciplineret. Om historien senere er udgivet, ved jeg ikke.

Aase Skotte Møller, april 2020

Paa Rejse

(Brev fra Fru Karin Michaëlis)

10.12.1903

Bulgarien

Det er i den sildige morgenstund. Nylig stod Solen op over Landet, der stille rinder os forbi. Som slumrende Kæmpehjørde ligger de brune Bjerge. Over deres Ryg og Lænd er svulne strimer som efter Svøbeslag.

Landsbyen nede i Dalen skinner lysende mod den brune Egn. Alle Hytter er strøget med den samme milde ru Farve som modne Citroner. Hvor tre eller fem Træer er forsamlede har Ejeren slaaet en høj Klostermur om dem. Og dog er det blot Æbletræer, hvis syrlige Frugt smager af Sump. Rundt om roder Børn og Høns og Geder, og Jord og Snavs barker dem op ad Benene. Men henne ved Flodlejet staar en renlig, munter Moder og sprøjter sine hujende Unger over med koldt Vand. Hendes Dragt bestaar af det rødeste røde, stribet af med skingrende gult og hidsig grønt. Nu fylder hun Hænderne med Vand, slaar det højt op i den klare Luft og fanger det med sit sorte Haar. Som en knejsende Fane virker hun.

Hist og her oppe paa Bjergenes Sider synes det, som om store hvide Blomster har fældet deres Blade, der nu langsom flyger nedover. Det er Hyrderne, som driver deres Faareflokk efter Solen. Hyrderne selv bærer Kofte af sort Vædderskind med Pelsen til den nøgne Krop, men naar de driver i Skyggen, er de indhyllede i brune Munkekutter og store Spidshætter, der skjuler deres Aasyn. Nærmere ved Landsbyen kommer Studedriverne med deres mageligt ludende Spand. Dyrene er pyntede som til Offerfest med brede blaa Perlebaand mellem Øjnene og høje Klokkespil paa Aage-
ne – det klinger stærkest, naar de snubler. I Solen glimter de runde Messingplader, der hænger ned om Bugen, foran Brystet og paa Hornene.

Førerne standser og stirrer efter Hurtigtoget som efter et Fugletræk. Vi venter ved en Station. Smaa Dreng rækker Kræmmerhuse fulde af Druer op imod os. Det er søde Druer med liflig mindelse om Hedemjød. De gror i Bjergene, og naar Høsten er endt, bliver de Klase ved Klase hængt op under Loftet i de smaa Hytter. Hver dag piller Børnene de daarlige bort, at de ikke skal smitte de friske. Der hænger Druerne og suger Hyttens Luft til sig.

Videre, videre. Smaa væbnede Mænd staar med Øjnene i Jorden, som lyttede de efter noget langt borte. Det er Bulgarernes Vagtposter. De frie Mænd paa de frie Bjerge. Det er dem ikke nok, at de selv kastede Aaget. De gaar over Bjergene til Sidelandet – det Land hvorfra vi kun ved om Død og Rædsler – og de frister Brødrene til Oprør mod Sultanen. Men den syge Mand hævnner sig. Han sender en Horde Muselmænd ind over Grænsen, og hvor de har været maa ikke gro græs.

I Bulgarien bliver mange Landsbyer paa en eneste Dag forvandlede til Kæmpegrave.

Men de frie Mænd paa de frie Bjerge trættes ikke. Med deres Blod vil de købe Brødrenes Frihed. Derfor staar de tavse Vagtposter dagelangt, som lyttede de efter noget, der kom langt borte.

Nu er der Ro, saa længe det varer. Men da Makedonien for en lille Tid siden forsøgte at rejse sig, var Tyrken saa angst for Bulgariens Bjergboere, at alle fredelige Rejsende maatte bøde derfor. Da

blev hvert Tog ved Grænsen ombyttet med et nyt og hver Rejsende undersøgt til Skindet – at han ikke skulle have Lommerne fyldt med Dynamit.

- - Landskabet skifter Farve. Der er kaalgrønne Vidder med Vandløb som Ribberne i et Blad. I Landsbyerne er alle Tage formet som Pagodetoppe. Husene er muret op af runde, raa Sten fra Bjergenes Fod. De mange Træer er brugt som Høstænger – man ser ikke Grenene for det gule Hø. -

-
Langt ude skinner et Bjerg saa utroligt hvidt. Det ser ud , som var det hældt over med Mælk, der nu dryppede ned til alle Sider. Sne er det ikke, thi Snebjergene gløder i Øst som store Opaler, Marmor er det ikke, thi Marmor har evig Ro.

Øjet stirrer, Øjet stirrer -

Det er bare en Sværm af smaa, uldtættede Taager, der slaar med Svansen og render i Ring med sig selv i lutter morgenglad Lystighed!

Et Pust af en Blæst, og nu er Bjerget Bjerg, det vil sige, nu ligger det ærbart stille, som et Bjerg skal ligge.

Vi nærmer os Grænsen- Egnen bliver lysere og lavere. Fine Træer med fingersmalt Løv væver grønligt Slør over Bakkernes Kamme. Omkring Hytterne staar gamle Pile, men ingen Høns, ingen Faarehjorder, ingen muntre Børn ved Stationerne med Druer.

- De første arabiske Tegn, den første tyrkiske Vagtpost,
Stille – nu gled vi over Grænsen.

Karin Michaëlis.

SMULER

Utsigtet Dobbelt-Mor

- en smule om forbyttede mødre

I "Hjertets kaleidoskop" fortæller Beverley Driver Eddy, at Karin Michaëlis' mor Nielsine Brøndum i de sidste leveår boede hos datteren på Thurø. "Sine" døde i 1932, og i 1935 kom erindringsbogen "MOR". Den ville jeg gerne læse, men p.g. af corona kunne jeg ikke låne den fysiske bog gennem mit lokale bibliotek. Heldigvis stod den på bibliotekernes @reol i Lindhardt & Ringhofs digitaliserede udgave: Denne bog foregår overraskende i den østlige del af Sønderjylland, *Sine var fra Ribe*. MOR er på fortællertidspunktet enke på 25. år efter en 30 år ældre mand. *Sine blev gift med en nogenlunde jævnaldrende*. Lige før den store krig udvander flere af sønderjyske MORS sønner til Amerika, kun den yngste – fortælleren – kan blive hjemme, han er ikke gammel nok til at skulle i krig. På næstsidste side står der, at krigen, 2. verdenskrig – er forbi. Hvordan hænger det sammen, *Sine var jo død i 1932*? Der var så mange forskelle fra Nielsine Brøndums biografi, at det umuligt kunne være Karin Michaëlis' "MOR", jeg havde læst. En søgning på @reolen viste da også, at indholdet var identisk med Marcus Lauesens "MOR" fra 1961.

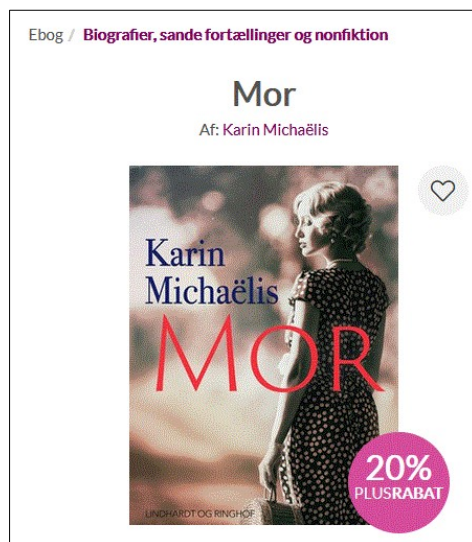
Biblioteket havde i mellemtiden åbnet for udlån af fysiske bøger, så jeg kunne læse Karin Michaëlis' bog om Mor Sine. Beverley Driver Eddy har helt ret i at kalde den for KM's kærlige erindringsbog om Sine; det er også en rigtig Trolde-bog med underholdende træk fra Thurø og tiden, - og den rummer en stor tragedie, som der igennem hele bogen bygges op til. "MOR" være hermed varmt anbefalet; dog kan man ikke i skrivende stund finde den på @reolen.

Jeg meddelte fejlen til såvel @reolen som Lindhardt & Ringhof, og bogen blev straks gjort ulæselig på @reolen.

Forlaget har imidlertid ikke ladet høre fra sig, og Plusbog har stadig e-udgaven i deres katalog, som det fremgår!

Det foto, som L & R har valgt til forsiden, kan vist ikke kaldes vellignende, sammenlignet med Gyldendals bog fra 1935, hvor forsiden viser en tegning af Marie Hjuler, som besøgte mor og datter på Thurø.

Den russiske maler Konstantin Dydyshkos portræt af moderen er gengivet på et af Marie Hjulers malerier af stuen på Torelore. Se herom Kirsten Klitgård: "Velkommen indenfor – Karin Michaëlis' huse" i [Trolde spejlet nr. 28](#).

Eva Kvorning 22. april 2021

Et par pluk fra breve

Mathilde Mann, der havde oversat "Den farlige Alder" til tysk, skrev 22.12. 1910 i et brev til Gyldendals direktør Peter Nansen bl.a.:

Jeg har i denne Tid havt megen Glæde af nogle tyske Timer i Fordrag, som Karin Michaëlis tager hos mig. Det er forbavsende, hvor godt hun lærer! Et energisk lille Menneske! Jeg troer, hun vil gøre Furore i Berlin med sit Fordrag om "Das gefährliche Alter".

Den 14. August 1916 skrev *Karin Michaëlis* til *Henrik Pontoppidan* og inviterede ham til Thurø, og hun lokkede bl.a. med en flaske gammel portvin.

Herdis Bergstrøm, der var gæst hos på Thurø, skrev samtidig til ham og priste stedet:

Udenfor Verandaen skraaner Haven ned til Svendborgsund – jeg synes, det er et helt lille Paradis. Solen skinner, Vandet blinker, og den ene store Sejler toner forbi efter den anden – om Aftenen ligner de smaa snollede Sunddampere, naar de oplyst sejler forbi, smaa svømmende Pragtpaladser – det er ikke lidt at byde paa, vel? Og at gaa Tur med Karin – det er det samme som at høre Æventyr, der er ganske levende – ja, saa jeg synes jo, her ikke kan være bedre.